

УДК: 368.194

Данилюк Я.В.*

ПІДВИЩЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ: РЕАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ НАСЛІДУВАННЯ ЄВРОПІ?

Актуальність даної теми обумовлена тим, що на разі в Україні планується масштабна пенсійна реформа, що є одним з пунктів, визначених на «дорожній карті» соціальних трансформацій, яку розробляють у рамках програми соціально-економічних реформ. Питання доцільності такого кроку, як значне підвищення пенсійного віку, є дискусійним. Особливо гостру незгоду з подібними кроками виражає та частина населення, що підпадає під категорію «передпенсійного» віку. У пресі також регулярно піднімається ця проблематика.

Перш за все слід зробити об'єктивний аналіз передумов та причин, що складають основу такого рішення. Не менш важливим є короткий огляд досвіду європейських країн у цій сфері.

До підвищення пенсійного віку Україну вже протягом довгого періоду часу підштовхує Міжнародний валютний фонд.

Загалом же, як свідчать результати досліджень демографів, українська нація стрімко старішає, тобто в країні вже відчувається брак коштів на виплату пенсій. Зараз кількість пенсіонерів у пропорційному відношенні до числа людей працездатного віку складає 9:10. Ця пропорція не може не наштовхнути на думку, що є велика вірогідність того, що найближчим часом кількість пенсіонерів навіть перевищить працююче населення. На сьогодні близько 14 млн. українців отримують пенсії. Рівень видатків до Пенсійного фонду на виплату пенсій є одним з найвищих у світі – 17.9 % ВВП.

Таким чином пропонується підвищити пенсійний вік для жінок, які зараз йдуть на пенсію у 55 років, тобто на 5 років раніше, ніж чоловіки, середня тривалість життя яких, проте на 10 років менша. До того ж кількість жіночого населення більша, ніж чоловічого. Планується здійснювати зміни пенсійного віку поступово. Щороку його підвищуватимуть на 6 місяців, таким чином упродовж 10 років буде досягнуто необхідного результату.

Тенденції до підвищення пенсійного віку спостерігаються у багатьох країнах світу, і не лише у Європі. Наприклад, Австралійський уряд цього року уперше за 100 років підняв цю планку на 2 роки – до 67. Але не слід забувати, що рівень життя та його тривалість суттєво відрізняються в Україні та Австралії.

Стосовно європейського досвіду у цій сфері, то цікавим є факт, що кожен третій європейець готовий вийти на пенсію раніше з меншим розміром пенсії. Такі дані були отримані у ході дослідження Aon Consulting, що було проведено у квітні 2010 року у 10 провідних європейських країнах (Бельгії, Данії, Франції, Німеччині, Ірландії, Нідерландах, Норвегії, Іспанії, Швейцарії та Великій Британії). Воно продемонструвало, що 29% європейських працівників не бажають, щоб уряд підвищував пенсійний вік і погодилися би мати пенсії меншого розміру.

Проте статистичні данні залежно від країни суттєво варіюються. Наприклад, готовність жителів Нідерландів працювати до офіційно встановленого пенсійного віку у 65 років збільшилася вдвічі (за даними звіту Статистичного бюро Нідерландів). Але у звіті

* студентка 4 курсу відділення міжнародного права КУП НАН України

йде мова також і про те, що тільки 13 % готові працювати після 65 років. Таку готовність виявили молоді працівники.

Продовжуючи аналізувати ситуацію у сфері пенсійного забезпечення та пенсійних реформ цієї країни, необхідно навести наступні факти : після парламентських виборів початку червня плани про підвищення пенсійного віку коаліції лівих сил, які довго не отримували підтримки, стали незрозумілими, оскільки на той момент правляча коаліція Християн - демократів отримала поразку, а нова коаліція ще не була сформована, навіть напередодні парламентських виборів, партії домовилися підвищувати пенсійний вік з 65 до 66 років до 2020 року та щорічно здійснювати перевірку середньої тривалості життя, аби впевнитися, що вона дійсно збільшується достатніми темпами, щоб надалі підвищувати пенсійний вік. Порівнюючи з Україною, отримуємо невтішну картину – середня тривалість життя чоловіків на сьогодні складає 63 роки, в той час як заплановано підняти планку пенсійного віку до 65 років. Об'єктивно постає питання, чи є підстави стверджувати, що впродовж наступного десятиліття цей показник виросте до такої позначки, щоб обґрунтувати цей крок.

Негативну реакцію у суспільстві викликали плани грецького та французького урядів реформувати пенсійну систему, це вилилося у хвилю страйків. Розглядаючи ситуацію у Греції, можна зробити висновок, що передумовою таких планів, стала глибока криза та великий розмір зовнішнього боргу. Окрім підвищення мінімального пенсійного віку до 65 років, передбачалось також зменшення розміру пенсій. Пенсійна реформа в Україні такого зменшення не передбачає.

Що стосується Франції, то там уже протягом цілого тижня не припиняються масштабні протести проти пенсійної реформи президента Ніколя Саркозі. Французи не погоджуються з намірами влади підвищити пенсійний вік з 60 до 62 років. Політики назвали проведення реформи «моральним обов'язком». Як повідомили у Міністерстві праці Франції, ці межі спрямовані на порятунок пенсійної системи країни, яка на цей момент обходиться державі надто дорого. Крім того, реформа стане ще одним кроком до скорочення бюджетного дефіциту.

Страйкуючі заблокували нафтосховища, що поставило країну на межу паливної кризи. Проте президент Франції не збирається відмовлятися від ідеї підвищення пенсійного віку і вже 20-21 жовтня французький Сенат має розглянути вже затверджений Національними зборами законопроект. Не дивлячись на можливе підвищення, пенсійний вік у Франції є одним з найнижчих у Європі.

Якщо розглядати подібну ситуацію в Естонії, то там, так само не зважаючи на пікет опонентів, парламент ухвалив рішення щодо підвищення пенсійного віку. Рішення полягало у тому, що до 2026 року буде встановлено єдиний пенсійний вік – 65 років (на разі законодавством встановлено пенсійний вік для чоловіків у 63 роки і 60 років для жінок), а необхідні поправки були внесені до Державного акту про пенсійне забезпечення. Захищаючи законопроект, міністр праці та соціальної політики Ханно Певкур пояснив, що альтернативою підвищення пенсійного віку може бути зниження пенсій, підвищення податків чи зростання кількості працівників - мігрантів. Підвищення пенсійного віку є заходом подолання негативних наслідків старіння населення: чим більше пенсіонерів, тим сильнішим стає бюджетний тягар. Схожа проблема спостерігається і в Україні, проте яскраво окреслена різниця між темпами, якими влада Естонії та України намагатимуться досягти бажаного результату.

Крім того у Великій Британії вже планується підвищення пенсійного віку до 68 років. Це відбуватиметься наступним шляхом: до 2020 року мінімум піднімуть до 65 років (з 60 років), а вже до 2046 року прогнозується остаточне встановлення єдиного пенсійного віку.

В Іспанії на вимогу уряду розпочато поступове підняття пенсійного віку з 65 до 67 років до 2013 року.

У Болгарії у свою чергу обговорюються декілька шлях подальшого реформування пенсійної системи. Наприклад, існує можливість введення єдиного пенсійного віку на рівні 63 років, як для жінок, так і для чоловіків за умови 40 років спеціальних внесків. За іншою пропозицією розглядається встановлення пенсійного віку на рівні 65 років за умови 37 років соціальних внесків.

Таким чином ми спостерігаємо загальноєвропейську тенденцію до реформування пенсійної системи, а саме шляхом підвищення пенсійного віку. Кожна держава здійснює ці перетворення, враховуючи особливості економічної, політичної, соціальної сфери, характерної лише для неї на даному етапі. Про це не слід забувати і за умови погодження плану реформування української пенсійної системи. Прагнення до євроінтеграції у багатьох аспектах є позитивним явищем, що піднімає економіку України з глибокої кризи, проте необхідно враховувати, що і рівень життя середньостатистичного українця і тривалість життя не дозволяють різке підвищення пенсійного віку протягом невеликого періоду часу та з такою динамікою, що її було запропоновано. Альтернативою до підвищення пенсійного віку можуть стати зміни стосовно спеціальних пенсій, наприклад, перегляд та деяке зниження кількості категорій осіб, що отримують такі пенсії, а також заміна існуючої у цій сфері системи на професійну, що базується на накопичувальному принципі. Вже сьогодні вивчаються можливості збільшення стажу для військовослужбовців для отримання мінімальної пенсії.